

BARKODI

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT
DHE SPORTIT
QENDRA E SHËRBIMEVE ARSIMORE

OLIMPIADA KOMBËTARE E HISTORISË
NË ARSIMIN E MESEM TË LARTË

Faza e tretë

Viti shkollor 2024 - 2025

05 prill 2025

Udhëzime për nxënësin:

- Olimpiada fillon në orën 10.00 dhe mbaron në orën 13.00.
- Testi përmban 5 pyetje.
- Për secilën pyetje është lënë hapësira e nevojshme për të shkruar përgjigjen.

Për përdorim nga komisioni i vlerësimit

Pyetja	1	2	3	4	5
	10 pikë	10 pikë	10 pikë	10 pikë	10 pikë
Pikët e fituara					

Totali i pikëve

KOMISIONI I VLERËSIMIT

1.....Anëtar

2.....Anëtar

1. Bazuar në pasazhet e mëposhtme dhe në njohuritë tuaja, përgjigjuni pyetjeve.

“Kongresi i Vjenës shënoi vendosjen e një rendi të ri politik dhe juridik për Evropën pas më shumë se dy dekadash trazirash dhe lufte pas Revolucionit Francez. Humbja e Napoleonit në 1813–1814 nga një koalicion i madh fuqish nën udhëheqjen e Britanisë, Rusisë, Austrisë dhe Prusisë u dha fuqive fitimtare një mundësi për të stabilizuar Evropën. Këtë synonin ta bënë duke frenuar fuqinë e Francës dhe duke rikrijuar ekuilibrin mes fuqive të mëdha.”

Prof. dr. Randall Lesaffer “Oxford Public International Law”

“Në fund të verës së vitit 1914, kur shpërtheu Lufta e Parë Botërore, askush nuk kishte pritur që ngjarjet të zhvilloheshin në mënyrën që ndodhi. Ajo që filloi si një ngjarje lokale u shndërrua shpejt në një konflikt global, për shkak të një sërë faktorësh të ndërthurur. Shumë nga këto faktorë ishin pasojë e sistemit të aleancave të krijuara gjatë dekadave të mëparshme, që kur shpërthimi i Luftës së Parë Botërore shpërtheu, asnjë prej fuqive nuk mundi të mbetej jashtë.”

Barbara Tuchman “The Guns of August”

“Traktati i Versajës kishte lënë një Gjermani të munduar, me ekonominë në kolaps dhe një popull të shkatërruar nga varfëria dhe humbja e krenarisë kombëtare. Kjo ishte toka e përshtatshme për një diktator si Adolf Hitler, që do të përdorte injorancën dhe dëshpërimin e popullatës për të ngjallur nacionalizmin ekstrem dhe për të shpallur një program ekspansionist, që do të çonte në shpërthimin e Luftës së Dytë Botërore. Përgjigjja e aleatëve ndaj këtyre ambicieve ishte e ngadalshme dhe e paqartë, duke i dhënë mundësi Hitlerit të realizonte objektivat e tij.”

William L. Shirer “The Rise and Fall of the Third Reich”

- a) Ndërsa Kongresi i Vjenës i vitit 1815 arriti të krijonte një ekuilibër mes ambicieve, interesave dhe forcës së Fuqive të Mëdha evropiane, ky ekuilibër u prish në mënyrë përfundimtare me shpërthimin e Luftës I Botërore. Analizoni shkaqet e këtij procesi në planin politik, ekonomik dhe nationalist. **3 pikë**

Shkaqe politike: Sistemi i aleancave, që përfshinte Bllokun Qendror (Gjermaninë dhe Austro-Hungarinë) dhe Aleancën Trepalëshe (Britaninë, Francën dhe Rusinë), kontribuoi në përhapjen e konflikteve. Çdo ngjarje që ndodhte në një shtet të vetëm mund të tërhiqte aleatët në një luftë të gjerë. Vrasja e arqidukës Franz Ferdinand të Austrisë më 28 qershor 1914 ishte shkaku i drejtpërdrejtë që çoi në shpërthimin e luftës, por tensionet ishin të pranishme për shumë kohë përpara kësaj ngjarjeje.

Shkaqe ekonomike: Garat për mundësitë e zgjerimit kolonial dhe kontrollin e burimeve të reja ndihmuan në krijimin e rivaliteteve midis fuqive evropiane. Kjo garë për territor dhe burime gjithashtu rriti tensionet ekonomike dhe ushtarake, duke i shtyrë shtetet të përgatiten për një konflikt të mundshëm.

Shkaqe të lidhura me nacionalizmin: Nacionalizmi ishte një tjetër faktor i rëndësishëm. Shtetet e Ballkanit, të udhëhequra nga Serbia, kërkonin të shkrinin pushtimin osman dhe të krijonin shtete të pavarura. Kjo krijoi tensione me Perandorinë Austro-Hungareze, e cila ishte e shqetësuar nga rritja e nacionalizmit në territoret e saj. Vrasja e Franz Ferdinand në Sarajevë nga një nationalist serb ishte vetëm një shkak i drejtpërdrejtë, por pasojat e tensioneve të gjatë ishin ato që e shpërthyen luftën.

- b) Thënia e marshallit francez Ferdinand Foch në lidhje me Traktatin e Versajës se: *“Kjo nuk është një paqe. Është një armëpushim për 20 vjet.”*, rezultoi shumë e saktë. Analizoni pse ekuilibri i arritur në përfundim të Luftës I Botërore nuk rezultoi i qëndrueshëm, por çoi në shpërthimin e një lufte të re botërore në vitin 1939. **3 pikë**

Traktati i Versajës (1919): Një nga shkaqet kryesore ishte Traktati i Versajës, i cili u nënshkrua në përfundim të Luftës së Parë Botërore duke e lënë Gjermaninë në kushte të vështira. Traktati i imponoi dënime të rënda, duke përfshirë humbjen e territoreve dhe dëmshpërblime të mëdha financiare. Kjo shkaktoi pakënaqësi të thellë dhe ndjenja hakmarrjeje te gjermanët, çka krijoi kushte ideale për ngritjen e një lideri autoritar si Adolf Hitler, i cili premtoi të ndryshonte këtë situatë.

Ngjitja e totalitarizmit: Pas Luftës së Parë Botërore, shumë shtete ishin në krizë ekonomike dhe politike, që çoi në ngritjen e regjimeve totalitare në Gjermani (nën Hitlerin), Itali (nën Mussolini) dhe Japoni. Këto regjime ishin të orientuara nga ideologji fashiste dhe nacionaliste që kërkonin të rrisnin fuqinë dhe territoret e tyre. Hitler, në veçanti, shpalli nevojën për “hapësirë jetësore” dhe filloi pushtimin e territoreve të tjera, duke filluar me Austrinë dhe Çekoslovakinë.

Rivalitetet ndërkombëtare: Pas Luftës së Parë Botërore, fuqitë perëndimore si Britania dhe Franca filluan të shfaqin një politikë apatike, duke toleruar ambiciet territoriale të Gjermanisë për të shmangur një tjetër luftë. Kjo ndihmoi në forcimin e regjimit të Hitlerit dhe rritjen e agresionit të tij, pasi ai e perceptonte këtë si një shenjë të dobësisë dhe mundësisë për të realizuar objektivat ekspansionistë. Pushtimi i Polonisë nga Gjermania më 1 shtator 1939 ishte ngjarja që shënoi fillimin e Luftës së Dytë Botërore.

- c) Duke krahasuar shkaqet e Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore, shpjegoni të paktën dy nga ngjashmëritë dhe dy nga dallimet më të dukshme mes këtyre dy konflikteve. **4 pikë**

Ngjashmëritë ndërmjet Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore

Rivalitetet ndërmjet fuqive evropiane

Lufta e Parë Botërore: Një nga shkaqet kryesore të Luftës së Parë Botërore ishte garat mes fuqive evropiane për dominimin territorial dhe burimet koloniale. Fuqitë si Britania e Madhe, Franca, dhe Gjermania ishin në një garë për të kontrolluar territore të ndryshme, dhe kjo shkaktoi tensione të mëdha. Rivalitetet për dominimin ekonomik dhe politik u shndërruan në një garë armatimesh që e bëri botën të përgatitet për luftë.

Lufta e Dytë Botërore: Pavarësisht se Lufta e Dytë shpërtheu pas shumë dekadash pas Luftës së Parë, rivalitetet mes fuqive, veçanërisht ato mes Gjermanisë, Britanisë dhe Francës, u intensifikuan përsëri. Pasojat e Traktatit të Versajës, që detyronte Gjermaninë të paguante dëmshpërblime të mëdha, krijuan një tension të ri që çoi në një rishfaqje të ambicieve territoriale dhe dominimit ekonomik.

Nacionalizmi

Lufta e Parë Botërore: Nacionalizmi ishte një tjetër faktor i rëndësishëm që çoi në shpërthimin e Luftës së Parë. Shumë shtete në Ballkan (si Serbia, Greqia dhe Bullgaria) u përpoqën të fitojnë pavarësinë dhe të krijonin shtete të forta kombëtare, duke u përplasur me Perandorinë Austro-Hungareze dhe Perandorinë Osmane. Nacionalizmi në Ballkan ishte veçanërisht i fortë dhe pasoi me vrasjen e Franz Ferdinand në Sarajevë në vitin 1914.

Lufta e Dytë Botërore: Nacionalizmi ekstrem ishte gjithashtu një shkak i Luftës së Dytë, por tani ky fenomen ishte shumë më i theksuar përmes ideologjisë naziste dhe fashizmit. Hitler në Gjermani përdori nacionalizmin ekstrem për të arsyetuar politikën e ekspansionizmit territorial, si dhe për të mobilizuar në kërkimin e “hapësirës jetësore” për popullin gjerman dhe dominimin e Evropës.

Sistemi i aleancave

Lufta e Parë Botërore: Shpërthimi i Luftës së Parë mund të përshkruhet si një pasojë e sistemit të aleancave të krijuara ndërmjet shteteve. Bllokut tripalësh (Gjermania, Austro-Hungaria dhe Italia) dhe Blloku Antantës (Britania, Franca dhe Rusia) ishin krijuar për të siguruar stabilitet dhe mbrojtje, por ato gjithashtu e bënë mundësinë që një ngjarje lokale të shndërrohej në një konflikt global. Vrasja e Franz Ferdinand e aktivizoi këtë sistem aleancash, duke përfshirë më shumë shtete në luftë.

Lufta e Dytë Botërore: Një sistem i ngjashëm aleancash u krijua para Luftës së Dytë, ku Gjermania, Italia dhe Japonia krijuan Aleancën e Fuqive të Boshtit, ndërsa fuqitë perëndimore (Britania, Franca dhe më vonë ShBA) formuan Aleancën e Fuqive Aleate kundër agresionit të këtyre shteteve. Kjo u pasua nga tensionet dhe rivalitetet ndërkombëtare që kontribuan në shpërthimin e luftës.

Dallimet ndërmjet Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore

Shkaqet ekonomike të Luftës së Parë Botërore

Lufta e Parë Botërore: Në Luftën e Parë, ekonomia ishte e lidhur ngushtë me rivalitetet për dominim kolonial dhe për burimet natyrore, por lufta shpërtheu si pasojë e tensioneve të grumbulluara ndërmjet shteteve. Pas luftës, ekonomia evropiane ishte e shkatërruar dhe shumë shtete kishin probleme të mëdha financiare, por Traktati i Versajës, që e përfundoi Luftën e Parë, nuk e mori parasysh stabilitetin ekonomik të shteteve dhe krijoi një situatë të pafavorshme për shtetet fituese dhe të mundurat.

Lufta e Dytë Botërore: Pasojat ekonomike të Traktatit të Versajës, që vendosi dëmshpërblime të mëdha për Gjermaninë, krijuan kushte për ngritjen e një regjimi autoritar. Kriza ekonomike globale e vitit 1929 (Depresioni i Madh) thelloi krizën sociale dhe ekonomike, duke ndihmuar në ngritjen e regjimeve totalitare në Gjermani, Itali dhe Japoni. Kjo krijoi kushte për ngjitjen e Hitlerit dhe fashistëve, të cilët kërkonin zgjerimin territorial dhe krijimin e një rendi të ri botëror.

Ideologjitë dhe regjimet totalitare

Lufta e Parë Botërore: Lufta e Parë Botërore ishte kryesisht një konflikt politik, ushtarak dhe imperialist ndërmjet shteteve që kërkonin të ruanin dhe zgjeronin interesat e tyre. Nacionalizmi, impenjimi për pushtime territoriale dhe garat armatimeve ishin shkaqet më të rëndësishme të konfliktit.

Lufta e Dytë Botërore: Lufta e Dytë Botërore ishte një luftë ideologjike. Kjo luftë përfshinte ideologji ekstreme si nazizmi dhe fashizmi, që kërkonin të rivendosnin rendin botëror dhe të përdornin forcën ushtarake për të arritur qëllimet e tyre. Gjermania e Hitlerit, Italia e Musolinit dhe Japonia kishin një program agresiv ekspansionist që çoi në shpërthimin e luftës. Gjithashtu, lufta përfshiu një konfrontim midis demokracive perëndimore dhe regjimeve totalitare.

Pasojat e Traktatit të Versajës:

Lufta e Parë Botërore: Traktati i Versajës e mbylli Luftën e Parë, por ai la shumë shtete të pasiguruara dhe të dëshpëruara ekonomikisht. Në veçanti, Gjermania ishte e detyruar të paguante dëmshpërblime të mëdha dhe humbi shumë territore, gjë që krijoi ndjenja hakmarrjeje dhe kaos politik që ishte pjesërisht përgjegjës për Luftën e Dytë.

Lufta e Dytë Botërore: Traktati i Versajës pati një ndikim të drejtpërdrejtë në shpërthimin e Luftës së Dytë Botërore, pasi gjendja e vështirë ekonomike dhe politike që ai shkaktoi, dhe ngarkesat e padrejta që vendosi mbi Gjermaninë, krijuan kushte ideale për ngritjen e regjimeve autoritare që kërkonin të "shkarkonin" pasojat e Traktatit. Në këtë mënyrë, pasojat e Luftës së Parë ishin një nxitës i Luftës së Dytë.

2. Bazuar në pasazhin e mëposhtëm dhe në njohuritë tuaja, përgjigjuni pyetjeve.

"Revolucioni i 1789 ishte një mundësi për të krijuar një shoqëri të re, më të drejta dhe më të barabartë. Pas shumë shekujsh të shtypjes dhe privilegjeve të pasurive të aristokracisë dhe klerit, njerëzit kërkuan një rend të ri. Nuk ishte vetëm një luftë për të rrëzuar një monark, por për të ndryshuar shpërndarjen e pushtetit dhe për të kthyer popullin në një klasë të fuqishme dhe të barabartë. Ai ishte një revolucion i vërtetë, një shndërrim i plotë i shoqërisë, që kishte për qëllim të thyejë zinxhirët e ndarjes sociale dhe të krijojë një shtet të bazuar në parimet e lirisë, barazisë dhe vëllazërisë. Çdo hap i revolucionit ishte një hap i ri drejt një botë më të drejtë, pavarësisht dhunës dhe tragjedi që shoqëruan këtë periudhë të ndërlukuar. Revolucionin francez nuk ishte thjesht një ngjarje, por një ndryshim i thellë në mendimin politik dhe moral të botës perëndimore."

Jules Michelet "Historia e Revolucionit Francez"

- a) Si ndihmoi Revolucionin Francez në ndryshimin e konceptit të pushtetit dhe rendit shoqëror në Evropë dhe çfarë ndikimi kishte kjo në zhvillimet e mëvonshme politike dhe sociale? **5 pikë**

Revolucioni Francez solli një ndryshim të thellë në konceptin e pushtetit dhe rendit shoqëror, duke sfiduar dhe rrëzuar sistemin e monarkisë absolute që kishte mbizotëruar në Francë për shekuj me radhë. Para revolucionit, pushteti ishte përqendruar në duar të një monarku, si në rastin e Luigjit XVI, i cili kishte kontroll të plotë mbi shtetin dhe ligjet. Me shpalljen e Asamblesë Kombëtare dhe krijimin e një Republike, koncepti i pushtetit kaloi nga një qendër e përqendruar në një monark, në një formë qeverisjeje që i përkiste popullit dhe përfaqësuesve të tij.

Revolucioni promovoi idenë e sovranitetit të popullit, ku qytetarët, përmes përfaqësuesve të tyre, mund të ndikojnë në marrjen e vendimeve politike. Ky ndryshim çoi në shpërbërjen e rendit shoqëror tradicional, ku aristokracia dhe kleri dominonin, dhe e zëvendësoi atë me një sistem të ri që synonte barazinë dhe drejtësinë sociale.

Në Evropë Revolucionin Francez krijoi një model për revolucionet e tjera dhe ndihmoi në shpërbërjen e monarkive absolute dhe regjimeve autoritare në shumë shtete evropiane. Ai frymëzoi lëvizje demokratike dhe liberale, duke forcuar ndikimin e ideve iluministe dhe duke nxitur një tjetër periudhë të revolucionit politik dhe shoqëror, përfshirë Revolucionin e 1848 dhe Kongresin e Vjenës.

Këto ndryshime përmbysën rendin e vjetër dhe kontribuan në lindjen e një sistemi republikan dhe parimeve demokratike, që do të formonin bazën për zhvillimin e shoqërive të modernizuara dhe liberale në Evropë dhe përtej saj.

- b) Si e karakterizon Michelet rëndësinë e popullit në Revolucionin Francez dhe çfarë përfaqësonte ky "popull" në kontekstin e revolucionit? **5 pikë**

Duke u nisur nga pasazhi më sipër, Michelet e sheh popullin si një forcë përmbysëse dhe shpëtimtare e shoqërisë franceze. Populli, sipas tij, nuk është thjesht një masë e paorganizuar, por një subjekt aktiv që kërkon të ndryshojë rendin e vjetër dhe të vendosë një shoqëri të re. Michelet i jap rëndësi të madhe faktit që populli përfaqëson një shpërthim energjie revolucionare, një lëvizje që ka fuqinë për të shpëputur zinxhirët e shtypjes dhe për të realizuar një botë të re.

Në kontekstin e Revolucionit Francez, ky "popull" përfaqëson klasat e shtypura, që ishin bujqit, qytetarët e zakonshëm dhe punëtorët që përjetonin varfëri dhe padrejtësi sociale. Ata ishin nën shtrëngimin e një shoqërie të organizuar rreth privilegjeve të aristokracisë dhe klerit. Në këtë mënyrë, Michelet i jep një rol thelbësor popullit në transformimin e shoqërisë franceze, duke e konsideruar atë si një forcë që do të

shpërbënte dominimin e pushtetit të pasur dhe do të krijonte një rend të ri shoqëror të bazuar në barazi, liri dhe vëllazëri.

Sipas Michelet, ky popull ishte gjithashtu një simbol i së drejtës universale, një forcë që përfaqësonte një nevojë natyrore për liri dhe barazi. Ai nuk ishte vetëm një masë e pasive e njerëzve, por një aktor aktiv që krijoi dhe zhvilloi shoqërinë e re, ku drejtpërdrejtë nga populli, jo nga një mbret apo aristokraci, erdhi pushteti legjitim.

Në këtë mënyrë, për Michelet, populli i Revolucionit Francez ishte një simbol i përparimit dhe lirisë, një përfaqësues i të drejtave të natyrshme të njeriut dhe një forcë që do të formonte bazën për një botë më të drejtë dhe më të barabartë.

3. Bazuar në pasazhin e mëposhtëm dhe në njohuritë tuaja, përgjigjuni pyetjeve.

"Në fund të shekullit XVIII, tensionet midis Britanisë dhe kolonive amerikane u bënë të padurueshme, pasi një sërë ligjesh dhe taksash të reja u vendosën nga Parlamenti Britanik. Kolonistët, që kishin gëzuar një shkallë të konsiderueshme të autonomisë për disa dekada, filluan të ndiheshin të shtypur nga ndërhyrjet e Britanisë. Përkundër protestave të ashpra, Britania refuzoi të tërhiqej, duke e parë këtë si një çështje të sovranitetit dhe autoritetit të saj mbi kolonitë. Kolonistët filluan të organizoheshin, duke krijuar komitete përkatëse dhe duke organizuar bojkote tregtare, të cilat u bënë forma të shprehjes së pakënaqësisë së tyre. Shtimi i dhunës dhe ndërhyrjes nga ana e trupave britanike, e acaroi më tej këtë situatë. Përfundimisht, tensionet arritën kulmin, dhe në vitin 1775 shpërthyen luftimet e para në Lexington dhe Concord, që shënuan fillimin e Luftës për Pavarësi, një luftë që do të ndryshonte përfundimisht rrjedhën e historisë botërore."

Charles Howard McIlwain *"The American Revolution: A Constitutional Interpretation"*

a) Analizoni shkaqet kryesore që çuan në shpërthimin e luftës midis Britanisë dhe kolonive amerikane.

6 pikë

Shkaqet kryesore që çuan në shpërthimin e Luftës për Pavarësi midis Britanisë dhe kolonive amerikane janë shumëdimensionale dhe përfshijnë një kombinim faktorësh politikë, ekonomikë dhe shoqërorë. Konfliktet që çuan në shpërthimin e Luftës ishin rezultat i një kombinimi të faktorëve politikë, ekonomikë dhe kulturorë që treguan se kolonistët kërkonin më shumë autonomi dhe të drejta ndaj politikave të shtypjes që imponoheshin nga Britania.

Një nga arsytet më të mëdha që çuan në shpërthimin e konfliktit ishte vendosja e taksave dhe ligjeve të reja nga Parlamenti Britanik, të cilat kolonistët i konsideronin si të padrejta dhe të paarsyeshme. Kolonitë nuk kishin përfaqësues në Parlamentin Britanik, kështu që ato nuk mund të merrnin pjesë në vendimmarrje lidhur me këto taksa. Më shumë se 10 ligje të ndryshme, përfshirë Ligjin e Taksës së Çajit (Tea Act) dhe Stamp Act, shkaktuan protesta të mëdha nga kolonistët, të cilët e konsideronin këtë një shkelje të të drejtave të tyre, përfshirë parimin e "taksës pa përfaqësim".

Kolonistët filluan të ndiheshin gjithnjë e më shumë të shtypur nga kontrolli politik dhe ekonomik i Britanisë. Ata ishin mësuar me një shkallë të madhe të autonomisë, por britanikët tentuan të rivendosnin kontrollin mbi kolonitë, duke përfshirë mundësinë e vendosjes së ligjeve që ishin të detyrueshme për kolonitë. Parlamenti Britanik vazhdoi të bënte përpjekje për të rritur kontrollin mbi kolonitë, përfshirë ato ligje që kufizonin të drejtat e kolonistëve dhe impononin taksa të reja.

Një faktor tjetër ishte kufizimi i tregtisë dhe ekonomisë së kolonive nga Britania. Kolonitë u detyruan të tregtonin vetëm me Britaninë dhe të respektonin aktet e navigacionit, të cilat kufizonin mundësinë e tregtisë me shtetet e tjera. Kjo krijoi një atmosferë të pakënaqësisë, pasi kolonistët nuk kishin mundësi të shfrytëzonin plotësisht burimet e tyre natyrore përfitueshëm dhe nuk mund të zhvillonin tregti të lirë me vende të tjera.

Në vitet para shpërthimit të luftës, Britania dërgoi trupa ushtarake në kolonitë amerikane për të ruajtur rendin dhe për të mbajtur kontrollin mbi territoret që fituan pas Luftës së Shtatëvjeçarëve. Kolonistët e panë këtë si një ndërhyrje të panevojshme dhe si një përpjekje për të shtypur lirinë e tyre. Incidenti i masakrës së Bostonit, ku ushtarët britanikë vranë disa kolonistë gjatë një proteste, ishte një ngjarje që acaroi më tej marrëdhëniet mes kolonistëve dhe Britanisë.

Kolonistët zhvilluan një kulturë të fortë të protestës dhe organizimit kundër politikave të Britanisë. Ata u organizuar dhe bojkuan mallrat britanike, duke organizuar ngjarje të tilla si Boston Tea Party (1773), ku kolonistët hodhën çaj në Detin e Bostonit si reagim ndaj taksës së çajit. Ky ishte një akt simbolik që u bë një nga ngjarjet më të rëndësishme të para-luftës për pavarësi dhe tregoi gatishmërinë e kolonistëve për të sfiduar autoritetin britanik.

Një tjetër shkak i rëndësishëm ishte mungesa e përfaqësimit politik në Parlamentin Britanik. Kolonistët kërkonin që të kishin një përfaqësues të drejtpërdrejtë në Parlamentin Britanik për të pasur një rol në vendimmarrjen për ligjet që kishin të bënin me kolonitë e tyre. Ata konsideronin se duke mos pasur përfaqësues në Parlament, nuk mund të miratonin taksa dhe ligje që do të ndikonin drejtpërdrejt në jetën e tyre. Ky ishte një prej primeve themelore që e nxiti luftën për pavarësi.

Gjatë periudhës së shekullit XVIII, idetë e iluministëve si xhon Lok dhe Monteskie ishin shumë të ndikueshme. Ideja e dallimit të pushtetit, e të drejtës për liri dhe vetëvendosje, si dhe kundërshtimi ndaj tiranisë, filluan të rezononin me kolonistët. Këto ide u bënë një bazë filozofike për shpalljen e pavarësisë dhe ishin të pranishme në Deklaratën e Pavarësisë të Shteteve të Bashkuara.

Deklarata e Pavarësisë përfaqësonte një akt solemn dhe historik të shkëputjes nga autoriteti i Britanisë dhe formimin e një kombi të ri, të pavarur – Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Ky dokument u shpall më 4 korrik 1776 nga Kongresi Kontinental dhe ishte një shpallje e drejtpërdrejtë e pavarësisë nga Britania, duke e shpallur më një herë të gjitha lidhjet politike dhe juridike me monarkinë britanike si të prishura.

- b) Argumentoni thelbin e "Deklaratës së Pavarësisë" si shprehje e të drejtave të banorëve të shtetit të ri të krijuar nga kolonitë e mëparshme të Britanisë së Madhe. **4 pikë**

Kolonistët e shihnin këtë dokument si një afirmim të të drejtave natyrore të individit për jetën, lirinë dhe kërkimin e lumturisë. Ata besonin se çdo qeveri kishte për detyrë të mbrojë këto të drejta dhe se kur një qeveri dështonte në këtë detyrë, ishte e drejtë dhe e domosdoshme që populli të merrte kontrollin dhe të krijonte një qeveri të re. Kjo pasqyrohej në fjalët e famshme të Deklaratës: "Ne mbajmë këto të vërteta të vetëkuptueshme, se të gjithë njerëzit janë krijuar të barabartë, që ata janë të pajisur nga Krijuesi i tyre me disa të drejta të patjetërsueshme, që ndër këto janë Jeta, Liria dhe Kërkimi i Lumturisë."

Kolonistët e shihnin Deklaratën si një përgjigje ndaj shtypjes që ata kishin përjetuar nga autoritetet britanike, të cilët kishin shpërfillur të drejtat e kolonive dhe kishin vendosur taksa dhe ligje pa pasur përfaqësues në Parlamentin Britanik. Kolonistët ishin të zemëruar nga vendosja e taksave të detyrueshme, si taksa e pullës dhe taksa e çajit, pa pasur mundësinë të ishin të përfshirë në procesin ligjor. Deklarata, pra, ishte një thirrje për të ndaluar abuzimin dhe për të rivendosur të drejtat e kolonive si individë dhe si shoqëri.

Kolonistët e shihnin këtë dokument si një nevojë urgjente për t'i dhënë fund shtypjes dhe për të krijuar një shtet të ri, të bazuar në parimet e lirisë dhe të drejtave të individëve. Ata besonin se nuk kishte mundësi për të jetuar nën autoritetin britanik, duke qenë se ata e shihnin monarkinë dhe Parlamentin Britanik si të paarsyeshëm dhe tiranikë, duke u bazuar në abuzimet dhe sjelljet që kishin përjetuar gjatë dekadave të fundit.

Kolonistët e shihnin Deklaratën e Pavarësisë si një dokument që jo vetëm shpallte lirinë, por edhe mbron të drejtat e popullit të Amerikës për të krijuar një sistem qeveritar që i përmbushte nevojat e qytetarëve. Ata besonin se një qeveri e krijuar me pëlqimin e popullit ishte ajo që duhej të sigurojë mundësitë e barabarta dhe drejtësinë për të gjithë.

4. Bazuar në pasazhin e mëposhtëm dhe në njohuritë tuaja, përgjigjuni pyetjeve.

"Gjatë periudhës komuniste, Shqipëria ndoqi një politikë agresive të izolimit, duke u lidhur vetëm me ato shtete që kishin një qëndrim ideologjik të ngjashëm me atë të regjimit të Enver Hoxhës. Fillimisht, Shqipëria kërkoi mbështetje nga Bashkimi Sovjetik, por pas shkëputjes me Moskën në vitin 1961, vendi u orientua drejt Kinës, duke pranuar një partneritet që ishte po aq një nevojë politike sa edhe ideologjike. Politika e jashtme e Shqipërisë gjatë kësaj periudhe shquhej për një angazhim të palëkundur ndaj versionit të saj të parimeve marksiste-leniniste, që e bënte të pamundur mbajtjen e marrëdhënieve diplomatike të qëndrueshme me Perëndimin ose Bllokun Lindor. Shqipëria u bë një nga shtetet më të izoluar në botë, duke e shkëputur veten përfundimisht nga rymat më të gjera të politikës ndërkombëtare. Ky izolim nuk ishte vetëm politik, por gjithashtu ekonomik, pasi Shqipëria po distancohej gjithnjë e më shumë nga çdo formë e investimeve të huaja ose ndihmave që nuk përputheshin me pastërtinë e saj ideologjike."

Stefano Bianchini "The Albanian Question: The Politics of Identity and Nation-Building"

- a) Argumentoni kthesën në politikën e jashtme të Shqipërisë në lidhje me marrëdhëniet me Bashkimin Sovjetik në vitin 1961 dhe rrethanat e formimit të një aleance me Kinën. **5 pikë**

Shqipëria ndërpreu marrëdhëniet me Bashkimin Sovjetik në vitin 1961 për disa arsye ideologjike dhe politike. Pas vdekjes së Stalin dhe ardhjes në pushtet të Nikita Hrushovit në Bashkimin Sovjetik, filluan ndryshime të rëndësishme në politikat e brendshme dhe të jashtme të Sovjetikëve. Hrushovi njihej për përpjekjet e tij për të zbatuar një destalinizim, të cilin e shihte si një nevojë për të zhvilluar ekonominë dhe për të zvogëluar represionin e shtetit.

Nga ana tjetër, Enver Hoxha dhe regjimi komunist shqiptar ishin të fortë në mbështetje të marksizmit-leninizmit të pastër, duke qenë të prirur të kundërshtonin çdo formë të "de-stalinizimit", pasi e konsideronin këtë një devijim nga ideali i komunizmit të vërtetë. Hoxha dhe udhëheqësit shqiptarë besonin se veprimet e Hrushovit, si kritika ndaj Stalinit dhe lehtësimi i represionit, ishin një tradhti ndaj parimeve marksiste-leniniste. Shkëputja me Bashkimin Sovjetik ndodhi pas disa përplasjeve ideologjike, përfshirë kundërshtimin e Hoxhës ndaj politikave të Hrushovit për të lehtësuar tensionet me Perëndimin dhe për t'u angazhuar në një politikë të bashkëpunimit më të ngushtë me shtetet e tjera kapitaliste. Hoxha e pa këtë si një shkelje të parimeve të komunizmit dhe e akuzoi Hrushovin për "revisionizëm" dhe "kapitullim" para Perëndimit. Pas shkëputjes me sovjetikët, Shqipëria u kthye drejt Republikës Popullore të Kinës, e cila ishte gjithashtu një shtet komunist, por më i ngurtë në mbështetje të ideologjisë marksiste-leniniste të pastër. Marrëdhëniet Shqipëri-Kinë u zhvilluan shpejt, dhe Shqipëria u bë një aleate e ngushtë e Kinës, që e mbështeti ekonomikisht dhe ushtarakisht. Kina, nën udhëheqjen e Mao Ce Dunit, e pa Shqipërinë si një model të një shteti komunist të pastër dhe e inkurajoi të vazhdonte të mbronte këtë linjë ideologjike kundër përpjekjeve të tjera për të zbutur komunizmin. Për Shqipërinë, aleanca me Kinën ishte e rëndësishme për ruajtjen e regjimit komunist dhe për të siguruar ndihma ekonomike, pasi pas shkëputjes me Sovjetikët, mundësitë e tjera për mbështetje ekonomike dhe teknologjike u zvogëluar ndjeshëm. Ky kalim në një partneritet me Kinën shënoi një periudhë të re të izolimit të plotë të Shqipërisë nga pjesa tjetër e botës dhe përforcoi pozitën e saj si një nga shtetet më të mbyllura dhe të izoluar në arenën ndërkombëtare.

- b) Analizoni ndikimin e natyrës së regjimit politik të Shqipërisë në marrëdhëniet e saj me shtetet kapitaliste të Evropës Perëndimore? **5 pikë**

Politika e Shqipërisë për t'u distancuar nga shtetet kapitaliste ndikoi në marrëdhëniet e saj me Perëndimin. Politika e Shqipërisë për t'u distancuar nga shtetet kapitaliste ndikoi në një izolim të thellë, duke e lënë vendin jashtë dinamizmit ndërkombëtar dhe pa mundësi për të zhvilluar marrëdhënie të qëndrueshme me shumicën e shteteve të botës. Ky izolim ndikoi negativisht në zhvillimin e saj ekonomik, diplomatik dhe kulturor. Shqipëria, nën regjimin e Enver Hoxhës, ndoqi një politikë të ashpër izolimi nga Perëndimi, duke refuzuar çdo lloj bashkëpunimi me shtetet kapitaliste, të cilat i konsideronte si armiqtë e klasës punëtore dhe të ideologjisë marksiste-leniniste. Ky qëndrim e ndihmoi Shqipërinë të ruante një vijë të pastër ideologjike, por gjithashtu bëri që vendi të izolohej nga bashkëpunimi ekonomik, ushtarak dhe diplomatik me vendet perëndimore. Kjo politikë i pengoi marrëdhëniet me shtetet e NATO-s dhe me shumicën e vendeve të Evropës Perëndimore. Pas shkëputjes me Bashkimin Sovjetik në vitin 1961 dhe nga Kina në vitin 1978, Shqipëria pasoi një periudhë të gjatë izolimi total, pasi nuk pati aleatë të besueshëm dhe kjo përshkoi një periudhë të veçantë të mbylljes absolute, ku Shqipëria shmangu çdo formë bashkëpunimi me blloqet ndërkombëtare. Shqipëria u bë një nga shtetet më të izoluara në botë. Ajo refuzoi të bëhet pjesë e organizatave ndërkombëtare dhe kishte marrëdhënie të kufizuara me shumicën e shteteve. Ky izolim e bllokoi Shqipërinë në një situatë të pasigurisë, duke e bërë të vështirë për të arritur zhvillimin politik dhe ekonomik. Politika e distancimit nga shtetet kapitaliste gjithashtu përkeqësoi mundësitë për zhvillimin ekonomik të Shqipërisë. Vendimi për t'u larguar nga çdo ndihmë ekonomike perëndimore dhe për të shmangur investimet nga kapitalistët, kishte pasoja të rënda për ekonominë e Shqipërisë, duke e bërë vendin të varur vetëm nga ndihmat e kufizuara nga Bashkimi Sovjetik dhe, më vonë nga Kina.

5. Bazuar në pasazhin e mëposhtëm dhe në njohuritë tuaja, përgjigjuni pyetjeve.

"Shqiptarët, edhe pse të shpërndarë në një numër të madh të shteteve dhe nën sundim të huaj, kanë ruajtur gjithmonë një ndjenjë të fortë kombëtare. Ata janë të vetëdijshëm për identitetin e tyre dhe për nevojën e bashkimit. Rilindja Kombëtare ka shpërthyer në çdo cep të Shqipërisë, duke kërkuar jo vetëm mbrojtjen e lirisë, por edhe ruajtjen e atdheut nga kërcënimet e jashtme. Ky proces nuk është vetëm një luftë për pavarësi, por një ngadhënjim mbi çdo mundësi për t'u zhdukur nën pushtimin e huaj."

Johann Georg von Hahn "Albania: A Descriptive Geography and Brief History of the Kingdom"

- a) Çfarë përfaqëson procesi i Rilindjes Kombëtare për shqiptarët? Analizoni se si është i lidhur ai me ideologjinë e pavarësisë dhe bashkimit kombëtar? **4 pikë**

Procesi i Rilindjes Kombëtare për shqiptarët përfaqëson një periudhë të rëndësishme të angazhimit dhe ndërgjegjësimit kombëtar, gjatë së cilës shqiptarët filluan të luftonin për identitetin e tyre kulturor, gjuhësor dhe politik. Ky ishte një proces i ngadaltë, por i pandalshëm, ku shqiptarët kërkonin të rivendosnin sovranitetin e tyre dhe të siguronin një të ardhme të pavarur për atdheun e tyre. Në këtë periudhë, u zhvillua një frymë e re e ndërgjegjësimit për popullin shqiptar si një komb i bashkuar, pavarësisht se ai ishte i shpërndarë dhe nën sundimin e shteteve të huaja. Lidhja me ideologjinë e pavarësisë dhe bashkimit kombëtar është shumë e ngushtë. Rilindja Kombëtare ishte një lëvizje që u nxit nga dëshira për të krijuar një shtet të pavarur shqiptar dhe për të bashkuar të gjitha territoret ku jetonin shqiptarët.

Pavarësinë pas shqiptarët e kuptonin se për të ruajtur identitetin e tyre dhe për të mbrojtur të drejtat e tyre, ishte e domosdoshme të krijonin një shtet të pavarur nga ndikimet e huaja. Pas shekujsh nën sundimin osman, shqiptarët kërkonin të shpëtonin nga kontrolli i huaj dhe të ndërtonin një shtet ku të mund të zhvillonin

kulturën, gjuhën dhe traditat e tyre pa ndërhyrjen e pushtuesve të huaj. Pavarësisht se shqiptarët jetonin në territore të ndara, ata kishin një identitet të përbashkët dhe një ndjenjë të fortë kombëtare. Kjo është arsyeja pse një nga qëllimet kryesore të Rilindjes Kombëtare ishte bashkimi i territoreve shqiptare që ishin të shpërndara nën sundimet e ndryshme. Bashkimi i këtyre territoreve ishte një pjesë e rëndësishme e procesit të ndërtimit të një shteti shqiptar të pavarur. Për shqiptarët, Rilindja Kombëtare ishte një moment i fuqizimit të vetëdijes kombëtare, ku ata e kuptuan se duhej të qëndronin të bashkuar për të realizuar pavarësinë dhe për të krijuar një shtet të denjë për ta. Kjo periudhë ishte thelbësore për formimin e shtetit të Shqipërisë së pavarur, që u shpall më 28 nëntor 1912. Ideologjia e Rilindjes Kombëtare përfshinte elementë të nacionalizmit, patriotizmit dhe besimin se shqiptarët, si një komb me një histori dhe kulturë të pasur, duhej të kishin një shtet të pavarur, të lirë dhe të njohur ndërkombëtarisht.

- b) Analizoni se si kanë ndikuar sundimet e huaja në formimin e një identiteti kombëtar më të fortë dhe më të qëndrueshëm për shqiptarët. **6 pikë**

Periudha e sundimit të huaj ka pasur një ndikim të thellë dhe të shumanshëm në formimin e identitetit kombëtar shqiptar. Edhe pse shqiptarët kaluan shekuj nën sundime të ndryshme, kjo ka kontribuar në forcimin e një identiteti kombëtar më të qëndrueshëm dhe më të fortë për disa arsye. Sundimi i huaj, përkundër sfidave që solli, ka luajtur një rol të rëndësishëm në formimin e një identiteti kombëtar më të fortë dhe më të qëndrueshëm për shqiptarët. Ky proces përfshinte ruajtjen e gjuhës dhe traditave, reagimin ndaj pushtuesve të huaj, zhvillimin e Rilindjes Kombëtare dhe mbështetjen nga faktorët ndërkombëtarë. E gjithë kjo ka kontribuar në ngritjen e një ndjenje kombëtare të fuqishme që përfundimisht çoi në shpalljen e pavarësisë së Shqipërisë më 1912. Një nga faktorët kryesorë që ndihmuan në forcimin e identitetit kombëtar shqiptar ishte ruajtja e gjuhës dhe traditave. Edhe pse shqiptarët ishin nën sundim të huaj, ata mbajtën gjuhën e tyre të shenjtë dhe vazhduan t'i kalonin brezat e mëvonshëm vlerat e kulturës dhe traditave të tyre. Ky aspekt ka qenë një element i rëndësishëm që ka ndihmuar në mbajtjen e ndjenjës së përkatësisë dhe identitetit kombëtar, pavarësisht dominimit të huaj. Gjuha shqipe ka mbetur një faktor kyç që bashkoi shqiptarët, pasi ajo ishte një simbol i identitetit të tyre, veçanërisht në periudhën e sundimit osman. Rilindësit shqiptarë e dinin rëndësinë e gjuhës në ruajtjen e identitetit kombëtar, dhe kështu shumë nga përpjekjet e tyre ishin të përqendruara në arsimin dhe përdorimin e gjuhës shqipe. Mësuesit, shkrimtarët dhe intelektualët e Rilindjes Kombëtare, si Gjergj Fishta, Naim Frashëri dhe Ismail Qemali, u angazhuan për përhapjen e arsimit dhe kulturës shqiptare, duke ndihmuar në forcimin e një ndjenje kombëtare të bashkuar. Gjatë kësaj periudhe, kur shumë shqiptarë ishin të detyruar të pranonin ndikime të tjera kulturore dhe fetare, gjuha mbeti një pikë e fortë bashkimi që ruante ndjenjën e të qenit shqiptar. Shumë tradita popullore dhe zakone u ruajtën dhe u përcollën brez pas brezi, duke bërë që shqiptarët të ndiheshin të lidhur me historinë dhe origjinën e tyre, pavarësisht sundimit të huaj. Këto tradita formuan një ndjenjë të thellë komuniteti dhe bashkimi mes shqiptarëve të shpërndarë në rajone të ndryshme. Sundimi i huaj shpesh ka nxitur një reaksion të fortë ndaj pushtuesve dhe ka kontribuar në forcimin e ndjenjës së patriotizmit dhe të bashkimit kombëtar. Pas shekujsh të nënshtrimit ndaj perandorive të ndryshme (sidomos Perandorisë Osmane), shqiptarët filluan të zhvillonin një ndjenjë të thellë të kundërshtimit ndaj pushtimit të huaj, çka ndihmoi në forcimin e dëshirës për pavarësi dhe një shtet të pavarur shqiptar. Shqiptarët, kanë zhvilluar një seri luftërash dhe rebelimesh për të ruajtur autonominë dhe pavarësinë e tyre. Ky proces i gjatë i rezistencës, veçanërisht gjatë luftës për Pavarësi të Shqipërisë, ndihmoi në krijimin e një ndjenje të fortë kombëtare, ku shqiptarët filluan të shihnin veten si një komb të bashkuar që kishte të drejtën për të jetuar në një shtet të pavarur. Kjo ishte një lëvizje që u shfaq në fund të shekullit të 19-të dhe fillimin e shekullit të 20-të dhe që synonte forcimin e identitetit kombëtar shqiptar. Ajo ishte një reagim ndaj sundimit të huaj, si dhe ndaj dobësisë dhe copëtimit të territoreve shqiptare. Shqiptarët morën mbështetje edhe nga fuqitë e huaja për të siguruar të drejtat e tyre. Pavarësisht se shpesh herë këto mbështetje ishin të motivuara nga interesa të ndryshme gjeopolitike, ato ndihmuan në ngritjen e

ndërgjegjes kombëtare dhe forcimin e një ideali për një Shqipëri të pavarur. Rënia e Perandorisë Osmane krijuan mundësinë që fuqitë e mëdha evropiane të mbështesnin të drejta për popujt që ishin nën sundim, përfshirë shqiptarët, që mund të rebeloheshin për pavarësi.

Në periudhën e sundimit osman, shqiptarët ishin të shpërndarë mes besimeve të ndryshme, si katolikë, ortodoksë, dhe myslimanë, por kjo nuk i ndihmoi të humbnin identitetin kombëtar. Përkundrazi, periudha e sundimit të huaj, veçanërisht ndikimi i Perandorisë Osmane, i dha shqiptarëve mundësinë për të reflektuar dhe përshtatur vlerat fetare për të krijuar një identitet të përbashkët që përfshinte të gjitha besimet, duke forcuar kështu unitetin dhe ndjenjën e përkatësisë ndaj kombit shqiptar.